

Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Kadın Tipler ve Sorunları Üzerine Bir İnceleme

阿達蕾特·阿歐路小說中
女性形象與問題研究

李珮玲 著
Pei-Lin Li

天空數位圖書出版

**Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında
Kadın Tipler ve Sorunları
Üzerine Bir İnceleme**

阿達蕾特·阿歐路小說中
女性形象與問題研究

李珮玲 著
Pei-Lin Li

國家圖書館出版品預行編目資料

Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Kadın Tiplerleri
ve Sorunsalı Üzerine Bir İnceleme / 李珮玲 著

臺中市：天空數位圖書 2015.03

面：23 × 17 公分

ISBN：978-986-5955-73-1（平裝）

1. Adalet Ağaoğlu 2. 女性形象

發行人：許清龍

出版者：天空數位圖書有限公司

著作人：李珮玲

版面編輯：採編組

美工設計：設計組

出版日期：2015 年 03 月（初版）

銀行名稱：合作金庫銀行南台中分行

銀行帳戶：天空數位圖書有限公司

銀行帳號：006-1070717811498

郵政帳戶：天空數位圖書有限公司

劃撥帳號：22670142

定價：新台幣 310 元整

版權所有請勿仿製

電子書發明專利第 I 306564 號

※如有缺頁、破損等請寄回更換

紙本書編輯印刷：

電子書編輯製作：

天空數位圖書公司 E-mail：familysky@familysky.com.tw

地址：台中市忠明南路787號30樓 Tel：04-22623893

Family Sky

<http://www.familysky.com.tw/>

Fax：04-22623863

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
KISALTMALAR	3
GİRİŞ	

Adalet Ağaoğlu'nun Eserlerine Genel Bir Bakış	5
---	---

BİRİNCİ BÖLÜM

Adalet Ağaoğlu'nun Romanları	13
1. Ölmeye Yatmak	13
2. "Fikrimin İnce Gülü"	16
3. Bir Düğün Gecesi	21
4. Yazsonu	25
5. Üç Beş Kişi	29
6. Hayır...	38
7. Ruh Üşümesi	44
8. Romantik Bir Viyana Yazı	46
9. Dert Dinleme Uzmanı	54

İKİNCİ BÖLÜM

Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Kadın Tiplerleri	61
1. Aydın Kadın	61
2. Çağdaş Kentli Kadın	65
3. Taşralı Kadın	74
4. Köylü Kadın	80
5. Yozlaşmış Kadın	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Tematik Bakımdan Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Kadın Sorunsalı	95
1. Yalnızlık	95
2. Cinsellik	100
3. Kadın-Erkek İlişkileri	105
4. Eğitim	109
5. Kentleşme ve Toplum	113

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Söyleşiye Yansıyan Düşünceleri ve Duygularıyla Ağaoğlu'nun Kadın Sorunsalına Bakışı	119
---	-----

SONUÇ	127
--------------	-----

BİBLİYOGRAFYA	133
----------------------	-----

EK: Adalet Ağaoğlu'yla Söyleşi	137
---------------------------------------	-----

中文目次

序	1
縮寫表	3
緒論	
阿達蕾特·阿歐路的作品概觀	5
第一章	
阿達蕾特·阿歐路的小說	13
1. Ölmeye Yatmak	13
2. “Fikrimin İnce Gülü”	16
3. Bir Düğün Gecesi	21
4. Yazsonu	25
5. Üç Beş Kişi	29
6. Hayır...	38
7. Ruh Üşümesi	44
8. Romantik Bir Viyana Yazı	46
9. Dert Dinleme Uzmanı	54
第二章	
阿達蕾特·阿歐路小說中的女性形象	61
1. 知識份子女性	61
2. 現代都會女性	65
3. 外地女性	74
4. 鄉村女性	80
5. 墮落女性	89

第三章

阿達蕾特·阿歐路小說中女性問題之主題分析	95
1. 孤獨	95
2. 性	100
3. 男女關係	105
4. 教育	109
5. 都市化與社會	113

第四章

從阿達蕾特·阿歐路訪談錄看女性問題	119
-------------------	-----

結論	127
----	-----

參考文獻	133
------	-----

附錄：阿達蕾特·阿歐路訪談錄（附中文節譯）	137
-----------------------	-----

ÖNSÖZ

Çağdaş Türk edebiyatının en değerli isimlerinden Adalet Ağaoğlu, tiyatro, roman, hikâye, deneme kitaplarından anı, günlük, mektup türüne kadar geniş eser yelpazesine sahip bir yazardır. Eserlerinde insan ve içinde bulunduğu toplum arasındaki diyalektik ilişkileri görme olanağı vardır. Özellikle de onun 1973 yılından itibaren yayımlanmış olan dokuz romanında Türk toplumunun geçirdiği sosyal, siyasal ve ekonomik değişimleri izlemek mümkündür.

Adalet Ağaoğlu'nun romanlarında, kadın karakterlerin zenginliği ve çok boyutluluğu göze çarpar. Birbirinden farklı bu kadın karakterlerle, Türkiye'nin pek çok bireysel ve sosyal sorunu gündeme getirilir.

Mevcut çalışmada, Türk edebiyatında öteden beri işlenegelen en önemli temalardan biri olan kadın ve kadın sorunsalının Adalet Ağaoğlu'nun romanlarında nasıl ortaya konulduğu ve ele alındığı saptanmaya ve irdelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmamız, önce Adalet Ağaoğlu'nun çeşitli edebî türlerinde yayımlanmış başlıca eserlerini gözden geçiren bir “Giriş: Adalet Ağaoğlu'nun Eserlerine Genel Bir Bakış” kısmından sonra, dört ana “Bölüm”, “Sonuç,” “Bibliyografya” ve Adalet Ağaoğlu'yla yaptığımız söyleşiye yer veren bir “Ek”ten oluşmaktadır.

Çalışma kapsamında, incelemenin asıl odağını oluşturan ‘kadın’ temasına geçilmeden önce, Adalet Ağaoğlu'nun 1973-2014 yılları arasında yayımladığı dokuz roman üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Bu suretle çalışmamıza esas olan romanlar hakkında toplu bir bakış kazanıldıktan sonra, bu romanlardaki kadın şahıslar, bireyden sosyal hayata uzanan derinliklerinde ve sosyal hayattaki konumlarına göre “Aydın Kadın”, “Çağdaş Kentli Kadın”, “Taşralı Kadın”, “Köylü Kadın” ve “Yozlaşmış Kadın” olmak üzere beş tipleşme özelliği çerçevesinde ele

alınmıştır. Ardından “Tematik Bakımından Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarındaki Kadın Sorunsalı” başlığı altında, kadın şahıs kadrosunun aracılığıyla gündeme getirilen belli başlı temalara değinilmiştir. Çalışmamızın son bölümünde ise, mevcut çalışma çerçevesinde, Adalet Ağaoğlu'yla 18 Ağustos 2011 tarihinde İstanbul'da yazarın evinde gerçekleştirilen söyleşiden hareket edilerek, Ağaoğlu'nun özel duygularını ve yorumlarını dile getiren özellikle kadın sorunsalına ilişkin görüşleri paylaşılmıştır. “Sonuç” kısmında, önceki bölümlerde yapılan tasnif, tespit ve değerlendirmeler sonucunda Adalet Ağaoğlu'nun kadın ve kadın sorunsalına ilişkin nasıl bir tavır aldığı, bu sorunsalı nasıl işlediği yansıtılmıştır. “Bibliyografya”da, çalışmamız sırasında başvurduğumuz kaynaklara, “Ek”te ise Adalet Ağaoğlu'yla yapılan söyleşinin tam metnine yer verilmiştir.

Bu çalışmam boyunca bana yol gösteren ve Adalet Ağaoğlu'yla temasa geçmeme yardımcı olan, değerli önerilerini benden esirgemeyen Prof. Dr. Neşe Özden'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Birikim ve görüşlerinden faydalandığım değerli hocalarım, Prof. Dr. Hsing-Tung Wu, Prof. Dr. Chi-Huei Huang, Doç. Dr. Ling-Ling Kao ve Doç. Dr. Shih-Kang Peng'e ayrıca teşekkür etmek istiyorum. Değerli meslektaşlarım Doç. Dr. Lan-Ya Tseng'e ve Doç. Dr. Dursun Köse'ye de gönül borcum vardır.

Son olarak, görüşme talebimi kabul edip sorularıma büyük bir samimiyet ve cömertlikle cevap veren, kendisiyle bizzat tanışmış ve fikir alışverişinde bulunmuş olmaktan büyük mutluluk duyduğum Sayın Adalet Ağaoğlu'na; bu çalışmamda katkısı bulunan, ismini tek tek sayamadığım herkese ve beni sabırla destekleyen sevgili aileme içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Pei-Lin Li
Taipei, 2015

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
b.	baskı
B.D.G.	<i>Bir Düğün Gecesi</i>
Bkz.	bakınız
C.	Cilt
D.D.U.	<i>Dert Dinleme Uzmanı</i>
F.İ.G.	<i>Fikrimin İnce Gülü</i>
H.	<i>Hayır...</i>
Ö.Y.	<i>Ölmeye Yatmak</i>
R.B.V.Y	<i>Romantik Bir Viyana Yazı</i>
R.Ü.	<i>Ruh Üşümesi</i>
s.	Sayfa
S.	Sayı
Ü.B.K.	<i>Üç Beş Kişi</i>
Y.S.	<i>Yazsonu</i>

Adalet Ağaoğlu'nun Romanlarında Kadın Tipler ve
Sorunları Üzerine Bir İnceleme

GİRİŞ

Adalet Ağaoğlu'nun Eserlerine Genel Bir Bakış

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en önemli ve özgün yazarlarından biri olan Adalet Ağaoğlu, 1929 yılında Ankara'nın Nallıhan ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini Nallıhan'da tamamlamış ve ailesiyle birlikte 1938 yılında Ankara'ya yerleşmiştir. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesi'nde 1946 yılında tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girip 1950 yılında mezun olmuştur.¹

Edebiyata olan ilgisi genç yaşta başlayan Adalet Ağaoğlu, şiirler yazmış, ilk roman denemelerine lise yıllarında başlamış ve yazdıklarını okul arkadaşlarıyla paylaşmıştır. Onun yazarlık deneyiminde lise yıllarının önemli bir yeri vardır.² İlk yazarlık denemeleri roman türünde gerçekleşmişse de edebiyat dünyasında ilk olarak oyun yazarlığıyla adını duyurmuştur. 1951-1970 yılları arasında, Refik Ahmet Sevengil'in teşvikiyle girdiği Ankara Radyosu'nda dramaturg, radyo tiyatrosu müdürü, program uzmanı ve radyo dairesi başkanı olarak çeşitli görevlerde çalışmıştır.³ Ankara'nın ilk özel tiyatrosu olan Meydan Sahnesi'ni, tiyatro oyuncusu ve yönetmen dört arkadaşı (Kartal Tibet, Üner İlsever, Çetin Köroğlu, Nur Sabuncu) ile birlikte kurmuştur.⁴ 1970 yılında TRT'nin özerkliğinin kaldırılmasına yönelik çalışmalar nedeniyle

¹ Kamuran Eronat, *Adalet Ağaoğlu İnsan ve Eser*, Maya Akademi, Ankara 2010, s.1-8.

² Nihat Duğancı, *Adalet Ağaoğlu'nun Romanları ve Romancılığı*, Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale 2006, s.4.

³ Kamuran Eronat, a.g.e., s.9.

⁴ Nihat Duğancı, a.g.e., s.5.

oradan istifa etmiş ve o tarihten sonra kendini tamamıyla yazmaya vermiştir.⁵

1960-1970'li yıllarda Adalet Ağaoğlu, tiyatroyla yoğun olarak ilgilenmiş ve toplam dokuz oyun yayımlamıştır.⁶ Ondan sonraki dönem roman ve hikâyelere ağırlık vermiş ve uzun süre oyun yazarlığına ara vermiştir. Mevcut çalışma kapsamında Adalet Ağaoğlu'yla yaptığımız söyleşide, tiyatroyu birden bırakıverişini şöyle ifade etmiştir:

“Şimdi ben tiyatrodan roman yazarlığına sıçrayıverdim birdenbire. Çünkü oyun yazarlığında tamamen kendiniz olamıyorsunuz. Toplu bir sanat bu çünkü. Ya sansüre uğruyor. Hangi tiyatro oynayacaksa ideolojisine rastlamıyor. Veya bu komünistçi diyor taşıyor, istemiyor. Veya kadrolarına uygun gelmiyor. Veya yorumcunun, oyuncunun haklı olarak yorumları var. Ben bunları çok yaşadım. Bir türlü kendi yazdığımı hâkim olamıyorum, olamaz. Tiyatro budur ama.”⁷

Görüldüğü gibi Adalet Ağaoğlu kendi yazarlığını sorgulayan, özgürlükçü bir yazardır. “Cumhuriyet'in bir analizini yapmak, bunu bir ameliyat masasına yatırma”yı “tiyatro neşteriyle”⁸ yapamadığı için tiyatroyu bırakıp romanın çok boyutlu imkânlarına başvurmuştur. Buna rağmen, uzun bir aradan sonra, 1991 yılında yayımladığı *Çok Uzak Fazla Yakın* eseriyle tiyatroyu bırakmadığını göstermiş ve bu dönüşünü şöyle dile getirmiştir:

⁵ Nihat Duğancı, a.g.e., s.7-8.

⁶ Ertan Örgen, *Baskı ve Kaçış Problemi Adalet Ağaoğlu'nun Oyunları*, Konya: Palet Yayınları, 2010. s.7.

⁷ Bkz. “Ek: Adalet Ağaoğlu'yla Söyleşi”.

⁸ Feridun Andaç, *Adalet Ağaoğlu Kitabı “Sen Türkiye'nin en Güzel Kazasının”*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2.b., İstanbul 2005, s.65.

*“Çok Uzak-Fazla Yakın tamamen çok boyutlu. Zaman yok orda, sahnede şiir var, oyun var, oynanıyor. Tıpkı Ölmeye Yatmak’taki gibi. Romana geçmezdim, tiyatrodan yapabilseydim. Romandaki çok boyutluluğu yapabildikten sonra tiyatroya tekrar döndüm.”*⁹

Adalet Ağaoğlu’nun son basılan oyunu *Duvar Öyküsü* ise “Çocuklar ve Büyükler İçin Müzikli ve Danslı Oyun” alt başlığını taşımaktadır.

Kendi olabilmek için tiyatrodan roman yazmaya geçtiğini söyleyen Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanı, 1973’te yayımlanan *Ölmeye Yatmak*’tır. Oyun yazarı olarak ünlü olmasına rağmen, ilk romanını iki yıl hiçbir yerde yayımlatamamıştır.¹⁰ Romanında “çok boyutlu, çok fiilli anlatı”¹¹ istediğini belirten Adalet Ağaoğlu, *Ölmeye Yatmak*’ta anlatımın tiyatro, şiir, günlük, rüya, mektup, anılar ve belgeler gibi bütün türlerini kullanmıştır. Bu roman ilk başta dönemin bazı eleştirmenleri tarafından pek olumlu değerlendirilmemişse de okur tarafından beğenilmiştir.¹² Gerçekten de Türk romanına hem teknik hem içerik bakımından özgün bir eser kazandırmıştır. Ağaoğlu hakkında kapsamlı ve etraflıca bir inceleme yapmış olan araştırmacı Kamuran Eronat, yazarın “Artık 1970’lerin ilk dönemlerinden itibaren gerek tiyatro, gerek roman ve gerekse öykü dalında kendisini bütün yönleri ile ispatlamış bir yazar olarak anılmaya”¹³ başlanacağını vurgular. Ağaoğlu’nun romanları zaten çalışmamızın eksenini oluşturacağı için burada üzerlerinde tek tek durmayıp ilerideki bölümlerde onları tekrar ele alacağız.

Romanda anlatımın çeşitli türlerini kullanan Adalet Ağaoğlu aslında edebiyatın hemen hemen her türünden eser vermiş üretken bir yazardır.

⁹ Ertan Örgen, a.g.e., s.145-146.

¹⁰ Bkz. “Ek: Adalet Ağaoğlu’yla Söyleşi”.

¹¹ Bkz. “Ek: Adalet Ağaoğlu’yla Söyleşi”.

¹² Bkz. “Ek: Adalet Ağaoğlu’yla Söyleşi”.

¹³ Kamuran Eronat, a.g.e., s.16.

Tiyatro, roman ve hikâyelerinin yanısıra çok sayıda deneme kitabı yayımlamıştır. Usta bir denemeci olan Adalet Ağaoğlu, deneme kitapları için ayrıca “değini” sözcüğünü de kullanmıştır. Bütün deneme kitaplarının alt başlıklarında ayrıca denemeler-değiniler ibaresi bulunmaktadır.

1986 yılında yayımlanan *Geçerken*'den başlayarak 2011 yılında çıkan *Yeni Karşılaşmalar*'a kadar sayısı beşi bulan bu deneme-değini kitaplarının adları da oldukça dikkat çekicidir. Adalet Ağaoğlu, *Yeni Karşılaşmalar*'ın başına koyduğu “Giriş Yerine Bir Değini” başlıklı yazıda bütün deneme kitaplarının adlarıyla ilgili açıklamada bulunmaktadır.¹⁴ Yazar, ilk deneme-değini kitabı hakkında “*Geçerken*” (1986) adını “*gelip geçerken gördüklerim ve bunlar üstüne aklıma düşenleri değini kıvamında kaleme geçirebildiklerim anlamında kullanmıştım*”¹⁵ açıklamasını yapar. Yaş baş ilerledikçe gelip geçerken karşılaştıklarının çeşitleri arttıkça, dili çözüldükçe ikinci deneme kitabının adını “*Karşılaşmalar*” (1993) olarak koymayı uygun görmüştür. Ardından da deneme ve değinilerine kendisiyle yapılan söyleşiler de katılarak “*Başka Karşılaşmalar*” (1996) kitabı yayımlanır.

1996'nın Temmuz ayında geçirdiği trafik kazası sonucu, yazarlığı büyük ölçüde sekteye uğrar. Ölümünden dönen Ağaoğlu, “*ölümle dirim arasındaki karşılaşmalarını da Öyle Kargaşada Böyle Karşılaşmalar diye vaftiz et geç*” deyip 2002 yılında yayımlanan *Öyle Kargaşada Böyle Karşılaşmalar* kitabıyla yazarlığının yeni bir dönemine başlamış olur. Son deneme kitabı ise, dokuz yıllık bir aradan sonra, edebî yazarlığının ötesinde, askerî anayasasının değiştirilip sivil, demokratik bir anayasaya

¹⁴ Adalet Ağaoğlu, *Yeni Karşılaşmalar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2011, s.IX-X.

¹⁵ Adalet Ağaoğlu, a.g.e., s.IX.

dönüşmesi için gösterdiği çabaları yansıtan *Yeni Karşılaşmalar* (2011) adıyla okuyucunun karşısına çıkar.

Adalet Ağaoğlu'nun eserlerinde deneme-değini kitapları, yazarın hayatında karşılaştıklarıyla paralel olarak kaleme alındığı için oldukça önemli bir yer tutmuştur. Bunun yanı sıra Adalet Ağaoğlu'nun 1985'te çıkan *Göç Temizliği* adlı bir “anı roman”ı vardır. Yazarla yaptığımız söyleşide o özellikle “anı roman” sözünü neden kullandığına da açıklık getirir:

*“Hem TRT'deyken hem yazarken hem oyun yazarırken 22 yıl aynı odada, odam vardı, çalıştım. Ordan İstanbul'a taşınırken ve kitapları kolilere yerleştirirken, elime geçen, mesela sigarada bir yanık veya perdede bir sökük veya birinin bana yolladığı bir kart, elime ne geçtiyse, ve o bana ne çağrıştırdıysa, oturup onları yazdım. Notlar almıştım, onları yazdım, bilmem ne. Onların çağırdığı ne varsa, onları yazdım, hepsini de. Bu kitap, onun için anı roman oldu. Herkes bunu roman gibi görüyor aslında.”*¹⁶

Yukarıdan da anlaşılabacağı üzere Ağaoğlu'nun “anı roman”ı *Göz Temizliği*, kurgusu olan bir romandan ziyade, onun yazarlık hayatının hikâyesidir. 1992 yılında, o zamana kadar örneği görülmemiş bir şekilde, yazarın “rüya anlatısı” sözüyle nitelediği *Gece Hayatım* adlı kitabı yayımlanır. Bu eser “yine otobiyografik endeksli ve yazarın kâbus ve rüyalarını içeren bir özellik içermekte Türk Edebiyatı'nda belki hâlâ bir ilk olma özelliğine sahip olarak literatürümüzdeki yerini bu tarihten beri muhafaza etmektedir.”¹⁷ İki ciltli *Damla Damla Günler* ise Adalet Ağaoğlu'nun günlüklerini bir araya getiren “anı kitabı” nitelikli bir eserdir.

¹⁶ Bkz. “Ek: Adalet Ağaoğlu'yla Söyleşi”.

¹⁷ Kamuran Eronat, a.g.e., s.19.

Deneme, öykü ve oyun eserleri bulunan yazar Memet Baydur'la Adalet Ağaoğlu arasındaki yazışmaları derleyen *Mektuplaşmalar*; şair ve yazar Sefa Kaplan'ın seçimiyle “*Okurunun Yazarı*” adlı kitaplar da Adalet Ağaoğlu'yu her yönünden tanımak için değerli birer eserdir. 2013'te basılan *Duvarların Dışında* adlı kitap ise Adalet Ağaoğlu'nun 3 Mart-12 Mart 1988 tarihleri arasında *Milliyet Gazetesi*'nde yayımlanan ve aynı başlığı taşıyan dizi yazısı kapsamında dokümanter niteliğini taşıyan bir eserdir. Bu eserde Adalet Ağaoğlu, 1980 darbesinden sonra Türk toplumunun geçirdiği sosyal, ekonomik ve psikolojik bunalımlara dikkate çekmiştir.

Adalet Ağaoğlu, edebiyatın hemen hemen her türünden faydalanarak insanı ve içinde bulunduğu toplumu anlamak için, anlatmak için özgün eserler vermiş bir yazardır. Böylece Ağaoğlu'nun eserlerine toplu bir bakışla değinildikten sonra, aşağıda Adalet Ağaoğlu'nun eserlerinin bir listesi de sunulmaktadır. Bu listede eserler ilk önce edebî türlere göre ayrılmış ve kendi içlerinde çıkış yıllarına göre sıralanmıştır. Eser adının ardından parantez içinde kitabın ilk baskı tarihi verilmiştir.

Adalet Ağaoğlu'nun Eserleri:

Oyun

1. Evcilik Oyunu (1961-1962)
2. Tombala (1963)
3. Çatıdaki Çatlak (1964)
4. Sınırlarda (1967)
5. Bir Kahramanın Ölümü (1968)
6. Çıkış (1970)
7. Kozalar (1971)
8. Kendini Yazan Şarkı (1970-1971)